

Jukka Pekkarinen 16.2.2021

ASiantuntijalausunto Eduskunnan Talousvaliokunnalle aiheena Hallituksen esitys HE260/220 Euroopan Unionin omien varojen järjestelmää koskevan neuvoston päätöksen hyväksymisestä

Rajaudun lausunnossani EU:n elpymisvälineeseen. Esitän siitä seuraavat näkökohdat:

EU-maiden joulukuussa sopiman 750 mrd. euron elpymisrahaston varat on tarkoitus käyttää jäsenmaiden esittämien ohjelmien rahoittamiseen pääosin tämän ja ensi vuoden aikana. Varojen jakoperusteissa on otettu huomioon toisaalta koheesio-näkökohta, toisaalta koronaviruksen aiheuttaman talouskriisin syvyys. Koheesio-kriteeri kohottaa Itä-Euroopan maiden, kriisi-kriteeri puolestaan Etelä-Euroopan maiden saantiosuutta. Itäisen Euroopan maista korkeimman suhteellisen osuuden, n. 11% vuotuisesta bkt:sta vastaavan summan, on saamassa Kroatia, eteläisen vastaavasti Italia (3½%). Alhaisimmaksi on jäämässä Luxemburgin saanto (0,15%). Suomen osuus näyttää vastaavasti asettuvan 0,8%:n bkt-osuuden tietämiin (ilman EU-budjetin muiden rahastojen ja ohjelmien kautta tulevaa rahoitusta). Osuutemme on 0,1-0,2 %-yksikköä korkeampi kuin esimerkiksi Saksan tai Ruotsin.

Elpymisrahasto on koronaviruksen jättämien taloudellisten haavojen parantamiseksi perusteltu. Eurooppa tarvitsee elvytystä. EKP:n rahapolitiikka toteuttaa sitä pohjalukemiin asetetun ohjauksen ja suurimittaisen määrällisen elvytyksen keinoin. Mutta rahapolitiikan tehoa heikentää likviditeettiloukku: keskuspankkien arvopapereista saatua myyntituloja kanavoituu reaali-investointien sijasta laajalti likviditeettiin rahoitussaataviin. Tavaroiden ja palvelusten kysynnän lisäämiseksi tarvitaan siksi ekspansiivista finanssipolitiikkaa, kuten julkisten investointien lisäämistä. Kun eniten velkaantuneiden jäsenmaiden mahdollisuudet finanssipoliittiseen elvytykseen ovat heikot, on EU-tasolla koordinoitu, vaikeimmassa asemassa olevia jäsenmaita tukeva elvytysohjelma perusteltu. Ilman sitä Euroopan elpyminen olisi epätaisaista, uuden finanssikriisin uhka kasvaisi ja voisi vaarantaa koko maanosan taloudellisen toipumisen.

Elpymisrahaston koko on pandemian aikaisen talouskriisin mittaluokkaan suhteutettuna vaatimaton. Komissio arvioi esimerkiksi Italian bkt:n supistuneen viime vuonna lähes 9% ja lähestyvän kriisiä edeltänyttä tasoaan vasta ensi vuoden loppua kohden. Elvytysrahaston tuki riittää optimaalisesti käytettynäkin eliminoimaan tästä tuotantotappiosta vain osan. Sen mittakaava on vähäinen verrattuna vaikka presidentti Bidenin esittämään, n. 9%:iin bkt:sta kohoavaan elvytysuunnitelmaan vaikka

Yhdysvalloissa kokonaistuotannon arvioidaan saavuttavan kriisiä edeltäneen tasonsa hyvissä ajoin jo tänä vuonna.

Elvytysohjelman suhdannepoliittista tehoa vähentää se, että sen varat vapautuvat käyttöön vasta kriisin syvimmän vaiheen jälkeen, nousun jo alettua. Tästä syystä on tärkeää, että jäsenmaat käyttävät saamansa varat investointiluonteisiin, tehokasta ilmastopolitiikkaa, digitalisaatiota ja infrastruktuuria tukeviin ohjelmiin. Jäsenmaiden käyttösuunnitelmia ja niiden toteuttamista on valvottava tehokkaasti. Suomen hallitus on perustellusti tähdentänyt tällaisia näkökohtia.

Suomessa on pelätty, että elpymisrahasto ja siihen kytketty EU:n omien varojen lisääminen ovat Pandoran lipas, josta kerran avattuna tulee paha tapa. Luonnonkatastrofiin vertautuvan pandemian oloissa yksimielisesti päätetty elvytysohjelma on kertaluonteinen. Vastaava tilanne toistuu harvoin. Tämän sanottuna on toisaalta todettava, että EU:n, etenkin euroalueen, taloudellinen arkkitehtuuri on yhä vajavainen. Pankki- ja pääomaunionin rakentaminen on kesken. Valtionobligaatiot päätyvät yhä pitkälti saman maan pankkeihin. Tämä lisää pankkikriisin uhkaa ylivelkaantuneissa jäsenmaissa. Hallittua valtioiden velkaselvitysmenettelyä ei ole. Euroalueen rahoitusmarkkinoilta puuttuu yhteinen, riskitön ja likvidi rahoitusvaade, joka toimisi riskien hinnoittelun perustana ja vahvistaisi valtioiden velkaantumista rajoittavaa markkinakuria. Euron asema kansainvälisenä reservivaluuttana on heikko ja sen kurssi heilahteluille altis. Elpymisrahasto-päätöksen positiivinen vastaanotto kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla antaa lupauksen siitä, että euroalueen rahoitusintegraation syventäminen voi tukea euroalueen vakautta.

Euroalueen rahoitusmarkkina-rakenteiden vahvistaminen onnistuu parhaiten taloudellisesti rauhallisissa oloissa, ei kriisin paineessa. Mutta kokemus on osoittanut, että kehitysaskeleiden sovittaminen EU-lainsäädännön tiukkoihin rajoihin ei silloinkaan ole helppoa.